

بررسی تجربه بانکداری اسلامی در کشور مالزی (روش‌های تجهیز و تخصیص منابع) ایمان غریب^۱

چکیده

کشور مالزی با داشتن توانایی‌های عظیم در زمینه بانکداری اسلامی و همچنین بازارهای سرمایه اسلامی به‌عنوان کانون بانکداری و مالیه اسلامی مطرح شده و در سال‌های اخیر بانک‌های کشور مالزی توانسته‌اند با ارائه روش‌های نوین بانکداری اسلامی، نقش مهمی در جذب نقدینگی مسلمانان و حتی غیرمسلمانان ایفا کنند. ایران نیز به‌عنوان کشوری که نظام بانکداری بدون ربا را به صورت یکپارچه در سال ۱۳۶۲ به اجرا درآورده است از قانون جامعی در این زمینه برخوردار است، لیکن به‌رغم توانایی و زیرساخت‌های موجود نتوانسته است از تمام پتانسیل‌های خود استفاده کند. در این تحقیق سعی می‌شود تا روش‌های تجهیز و تخصیص منابع در بانکداری اسلامی کشور مالزی را مورد بررسی قرار داده و شکاف‌ها و تفاوت‌های موجود در اجرای عقود، با بانکداری ایران مقایسه شود. از این‌رو در بخش اول این مقاله نظام بانکداری مالزی را تشریح خواهد کرد و سپس در ادامه روش‌های تجهیز و تخصیص منابع را به همراه انواع عقود که می‌تواند برای تضمین هر یک از قراردادهای شرعی مورد استفاده قرار بگیرد، به تفصیل بررسی خواهد شد. تمام اطلاعات این تحقیق از مطالعات کتابخانه‌ای و منابع و اسناد و مدارک موجود در وبسایت بانک مرکزی مالزی اخذ شده است.

واژگان کلیدی: بانکداری اسلامی، مالزی، تجهیز منابع، تخصیص منابع.

طبقه‌بندی JEL: E52, E50, J20

^۱ دانشجوی دکترای دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات تهران و کارشناس ارشد پژوهش بانک انصار

مقدمه

پیش از شکل گیری بانک‌های بدون ربا، مسلمانان پول‌های خود را به بانک‌های غیراسلامی نمی‌سپردند تا مجبور به دریافت ربا نشوند. آنان پول‌های خود را تبدیل به پول رایج خارجی، املاک، طلا و سنگ‌های قیمتی می‌کردند. بدین صورت، این ثروت‌ها از جریان سرمایه‌گذاری خارج می‌شد. با تأسیس بانک‌های اسلامی، مقدار زیادی از این ثروت‌ها دوباره وارد جریان سرمایه‌گذاری شد. بانکداری اسلامی یکی از روبه‌رشدترین بخش‌های صنعت بانکداری است. این سیستم به‌طور کلی شبیه بانکداری متعارف است لیکن در آن بهره‌جایی ندارد و بر پایه تسهیم سود و زیان میان وام‌گیرنده و بانک استوار است و سود آن براساس مقررات و اصول اسلامی توزیع می‌شود. در مقابل نظام بانکداری متعارف به‌عنوان واسطه مالی میان سپرده‌گذاران و وام‌گیرندگان عمل می‌کند و پول سپرده شده توسط مشتریان را در اختیار وام‌گیرندگان قرار می‌دهد. درآمد این نظام از تفاوت بهره دریافتی از وام‌گیرندگان و بهره پرداختی به سپرده‌گذاران به دست می‌آید. از آنجا که بانک هزینه‌هایی نظیر هزینه‌های بالاسری و حقوق کارکنان را نیز پرداخت می‌کنند بنابراین درآمد خالص بانک از تفاوت درآمدها و هزینه‌ها قابل محاسبه است. شایان ذکر است، نظام بانکداری متعارف بر مبنای مبادلات ناشی از بهره^۱ استوار است. همزمان با شکل‌گیری ایده مشارکت در سود و جایگزینی آن با اعمال روش‌های معمول تعیین قیمت تسهیلات و خدمات بانکی بانکداری اسلامی نیز مطرح شد. اصلی‌ترین مشخصه این نظام درباره نرخ بهره است و این اعتقاد وجود دارد که نرخ بهره نباید به‌صورت ثابت از قبل تعیین شود. ویژگی دوم این نظام، تأمین مالی در قالب عقود اسلامی است. سومین ویژگی، ضرورت مشارکت ناشی از سرمایه‌گذاری به وسیله سپرده‌گذاران است. به دلیل حذف ربا، مهم‌ترین ابزار به‌کارگرفته شده در این نظام تغییر نسبت سهم سود تأمین مالی است. (غنی‌آبادی، ۱۳۸۵)

در سه دهه اخیر، تعداد مؤسسه‌های تأمین مالی اسلامی در سطح جهان، از یک مؤسسه، در سال ۱۹۷۵ به ۳۰۰ مؤسسه رسیده که در بیش از ۷۵ کشور گسترده شده است (سیهاک

¹ Dealing of interest

و همکاران، ۲۰۰۸). بانک‌های اسلامی و مؤسسه‌های تأمین مالی اسلامی، ظرفیت جهانی زیادی برای گسترش دارند. این ظرفیت مرهون قابلیت‌های این نظام و همچنین مشکلات ساختاری تأمین مالی ربوی است. ناکارآمدی نظام اقتصاد متعارف (نظام مشتمل بر بهره) مسئله‌ای نیست که تنها در میان مکاتب اسلامی مطرح باشد؛ بلکه بسیاری از اقتصاددانان، نظیر فیشر، سیمونز و فریدمن بیان کرده‌اند که نظام بدهکاری یک طرفه و مشتمل بر بهره اساساً از ریشه متزلزل است. فرآیند جهانی شدن به منظور داشتن گستره جهانی برای فعالیت بانک‌های اسلامی و گسترش ارتباطات جهانی از جمله ارتباطات مالی، پنجره‌های تازه‌ای را بر روی بانک‌های اسلامی باز کرده است.

بانکداری اسلامی در مالزی دارای تجربه موفقی بوده است و کشورهای اسلامی و غیراسلامی که سعی در پیاده‌سازی بانکداری اسلامی در نظام پولی و مالی خود هستند، لازم است با الگوی بانکداری اسلامی این کشور آگاه باشند. در ادامه این تحقیق سعی می‌شود تا به‌طور خلاصه نظام بانکداری اسلامی مالزی شرح داده شده و نحوه بکارگیری ابزارهای تجهیز و تخصیص منابع توضیح داده شود.

۱- تفاوت بین بانکداری اسلامی و بانکداری متعارف

اولین تفاوت بانکداری متعارف و اسلامی در نحوه استفاده از پول است. در بانکداری متعارف پول به‌عنوان یک کالا، به منظور کسب سود خرید و فروش می‌شود در حالی که در بانکداری اسلامی از پول جهت تسهیل مبادلات و به منظور اجرایی کردن اهداف تجاری استفاده می‌شود. دومین مورد اینکه نظام بانکداری متعارف (ربوی) برای همه نیازها اعم از مصرفی و سرمایه‌گذاری از قرارداد قرض با بهره استفاده می‌کند و به‌طور معمول نرخ بهره آن نیز در بازار پول و به‌صورت برون‌زا از اقتصاد واقعی شکل می‌گیرد، این در حالی است که بانکداری اسلامی متناسب با نیازهای واقعی از انواع قراردادهای مالی بهره می‌گیرد، این بانک برای تأمین مالی نیازهای مصرفی و سرمایه‌ای مقطعی و کوتاه‌مدت، راه‌هایی چون قرض‌الحسنه، مرابحه، اجاره به شرط تملیک و برای نیازهای سرمایه‌گذاری اساسی و بلندمدت، راه‌هایی چون مشارکت، مضاربه، مزارعه و

مسابقات را معرفی کرده و به جای نرخ بهره از نرخ سود که برگرفته از اقتصاد واقعی است استفاده می‌کند. به بیان دیگر در بانکداری متعارف سه گروه سپرده‌گذار، بانک و متقاضی تسهیلات، از نظر اقتصادی و حقوقی کاملاً مستقل عمل می‌کنند در حالی که بانکداری اسلامی مبتنی بر تسهیم سود و زیان است.

در بانکداری اسلامی، سپرده‌گذاران به عنوان سرمایه‌گذار تلقی شده و بانک به وکالت از سرمایه‌گذاران به تخصیص و به‌کارگیری پول و منابع مالی در فعالیت‌های سودآور مبادرت می‌ورزد. برخلاف بانکداری ربوی که واحدهای تجاری استقراض کننده توجه کمتری به نرخ بازده دارند، در نظام بانکداری اسلامی واحدهای تجاری که دارای بازده بیش‌تری هستند از وجوه بیش‌تری نیز استفاده می‌کنند و همین امر انگیزه‌ای برای فعالیت بهتر و بیش‌تر آنها ایجاد خواهد کرد. (غنی آبادی، ۱۳۸۵)

۲- ساختار بانکداری اسلامی در مالزی

پدیده بانکداری اسلامی در مالزی از دهه ۱۹۶۰ آغاز شد و نخستین گام‌های بانکداری اسلامی در مالزی را می‌توان در سال ۱۹۶۳، یعنی زمان تأسیس مؤسسه لمباگا تابونگ حاجی که در حقیقت صندوق پس‌انداز ویژه مسلمانانی بود که می‌خواستند راهی سفر حج شوند، مشاهده کرد. در سال ۱۹۸۱، کمیته ملی تحقیق به‌منظور مطالعه و ارائه راهکار به دولت در تمام زمینه‌های تأسیس و عملیات اجرایی بانک اسلامی در مالزی از جمله جنبه‌های قانونی، دینی و عملیاتی تأسیس شد و تحقیقات در این زمینه نشان داد که تأسیس یک بانک اسلامی در مالزی، از لحاظ سودآوری و عملیات پروژه‌ای مفید و قابل اجرا است. از این‌رو پس از تصویب قانون بانکداری اسلامی در سال ۱۹۸۳، این شیوه بانکداری به طور رسمی کار خود را در کشور مالزی آغاز کرد و از سال ۱۹۹۳، با اعطای مجوز به بانک‌های غیر اسلامی نیز باعث شد تمام مؤسسات بانکی در کشور مالزی بتوانند محصولات مربوط به بانکداری اسلامی را به مشتریان خود ارائه کنند. (محرابی، ۱۳۹۱)

در آوریل سال ۲۰۰۴، بانک مرکزی مالزی به منظور توسعه صنعت بانکداری اسلامی سه موضوع کلیدی نوآوری در سرعت، مدیریت ریسک و شیوه‌های به‌کارگیری از فناوری

اطلاعات را طراحی کرد و به دنبال آن بانک‌های اسلامی سعی در به‌کارگیری محصولات متنوع و خدمات گسترده کردند. از جمله خدمات بانکی در کشور مالزی می‌توان به خدمات بانکداری الکترونیکی و صدور انواع کارت‌های اعتباری بر مبنای عقود منطبق بر شریعت جهت ارائه به مسلمانان و غیرمسلمانان در مالزی، حواله و انتقال، خرید و فروش پول‌های خارجی، فروش چک‌های مسافرتی، مدیریت سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار، ارائه خدمات به شرکت‌های خاص اشاره کرد (هاواری و همکاران، ۲۰۰۴).

۳- روش‌های تأمین مالی اسلامی در نظام بانکداری مالزی

از نظر کاربردی نظام بانکی مورد استفاده در کشور مالزی، نظام بانکداری دوگانه است که در آن مقررات اسلامی و قوانین بانکی اسلامی به‌طور مجزا در کنار قوانین معمول بانکداری وجود دارد. برخی از دلایل بانک مرکزی مالزی در خصوص اجرای نظام بانکداری دوگانه عبارت‌اند از:

- ۱- بانکداری اسلامی به تنهایی نمی‌تواند یک نظام بانکی را تشکیل دهد.
  - ۲- مسلمانان مالزی حق انتخاب بانکی که فعالیت آن مطابق عقاید مذهبی آنها است را دارند.
  - ۳- این نظام بانکی موجب ارائه محصولات جدید در ابعاد وسیع‌تر به مردم مالزی در قالب محصولات بانکداری متداول و بانکداری اسلامی می‌شود.
  - ۴- افزایش کیفی محصولات و خدمات بانکی همواره پیشرفت علمی کشور مالزی را به‌همراه خواهد داشت (محرابی، ۱۳۹۱).
- از نظر مبانی فقهی نیز دو چارچوب برای مؤسسات بانکداری اسلامی در مالزی مورد استفاده قرار می‌گیرد که عبارت‌اند از:

- ۱- یکی قانون مؤسسات مالی و بانکداری سال ۱۹۸۹ که اختیارات لازم را به بانک مرکزی مالزی تفویض می‌کند تا نسبت به تنظیم و نظارت بر مؤسسات مجاز نظیر بانک‌های تجاری، تخصصی، خارجی و شرکت‌های تأمین مالی و مؤسسات تنزیلی و صرافی اقدام کند.
- ۲- دیگری قانون بانکداری اسلامی مصوب ۱۹۸۳ است. دولت مالزی به‌منظور تقویت نظام بانکی خود که در اواسط سال ۱۹۹۷ میلادی تحت فشار فزاینده ناشی از بحران

مالی منطقه قرار داشت، اقدامات منحصر به فردی همچون کنترل پول را به اجرا درآورد. نظام کنترل پول در این کشور اساس معاملات مالزی را با تمام کشورها تشکیل می‌دهد.

۳-۱- روش‌های تجهیز منابع در بانکداری اسلامی مالزی

در نظام بانکداری اسلامی مالزی، بانک‌ها در استفاده از منابع مالی برای اعطای تسهیلات مختلف به متقاضیان دارای اختیار زیادی هستند و می‌توانند تمام وجوه حاصل از عقود ودیعه (جاری و پس‌انداز) را به صلاحدید خود مورد استفاده قرار دهند و تنها محدودیت آنها رعایت تأمین مالی با اصول شریعت اسلامی است. منابع مالی مورد نیاز نظام بانکداری اسلامی مالزی، از نظر شکل شرعی به دو دسته عمده تقسیم می‌شود:

- ۱- حساب‌های منطبق بر عقد ودیعه که شامل حساب‌های جاری و پس‌انداز است.
  - ۲- حساب‌های منطبق بر عقد مضاربه که به حساب‌های سرمایه‌گذاری معروف هستند.
- در اینجا به معرفی هر یک از حساب‌های موجود در نظام بانکداری اسلامی مالزی پرداخته می‌شود.

حساب جاری: این حساب براساس عقد ودیعه بوده و در آن سپرده‌گذاران به بانک اجازه می‌دهند تا از تمام یا بخشی از وجوه در مواردی که بانک صلاح می‌داند، استفاده کند. از سوی دیگر، سپرده‌گذاران این حق را دارند تا هر زمان که لازم باشد از حساب خود برداشت کنند. بانک نیز مختار است به‌منظور جلب سپرده‌گذاران و نیز تشویق آنها به نگهداری از حساب جاری، براساس مفهوم اسلامی هبه، مبالغی را به‌عنوان بازده حساب جاری به دارندگان آن پرداخت کند، لیکن این بازده اجباری نبوده و دارای نرخ از پیش تعیین شده‌ای نیست.

حساب پس‌انداز: این حساب براساس عقد ودیعه بوده و در آن سپرده‌گذاران به بانک این اختیار را می‌دهند تا از تمام یا بخشی از وجوه، به صلاحدید بانک، استفاده کنند و در مقابل بانک بازپرداخت تمام یا بخشی از وجوه سپرده‌گذاری شده را تضمین می‌کند.

در این نوع حساب نیز بانک می‌تواند مبالغی را به‌عنوان بازده حساب به دارندگان آن به‌عنوان جلب و نگهداری حساب‌ها و براساس مفهوم هبه پرداخت کند.

حساب سرمایه‌گذاری عام: سپرده‌گذاری در این حساب بر اساس عقد مضاربه است و سپرده‌گذار به هیچ‌عنوان نمی‌تواند در سرمایه‌گذاری انجام شده دخالت کند. بانک می‌تواند وجوه حاصل از این حساب‌ها را در سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت، میان‌مدت یا درازمدت سرمایه‌گذاری کند. سود حاصل از این سرمایه‌گذاری مشترک نیز براساس نسبت‌های از پیش تعیین‌شده تقسیم می‌شود و در صورت بروز زیان، سپرده‌گذاران ناگزیر به پذیرش تمام آن خواهند بود مگر آنکه زیان حاصل شده ناشی از غفلت یا سوء مدیریت بانک باشد. برای افتتاح این نوع حساب یک حداقل میزان سپرده‌گذاری لازم است که از طرف واحد بانکداری اسلامی به اطلاع وی خواهد رسید.

حساب‌های سرمایه‌گذاری عام دارای ویژگی‌های زیر است:

- ۱- این حساب‌ها به‌صورت انفرادی یا مشترک قابل افتتاح هستند.
- ۲- مبلغ لازم برای افتتاح حساب می‌تواند به‌صورت نقد، چک یا حواله وجه از حساب‌های پس‌انداز یا جاری باشد که در هر صورت پس از وصول وجه افتتاح حساب انجام می‌پذیرد.
- ۳- پس از افتتاح حساب، گواهی صادر می‌شود که در هر مرحله از عملیات خاتمه یا تمدید حساب موردنیاز خواهد بود.

حساب‌های سرمایه‌گذاری خاص: ویژگی این حساب از نظر عمل و نوع عقد مبنا، شبیه حساب سرمایه‌گذاری عام است و سپرده‌گذاران قادرند سرمایه‌گذاری وجوه خود را در پروژه‌ای معین یا بخش اقتصادی خاص مشخص کنند. نرخ‌های سود برای انواع مختلف سپرده‌ها براساس سود تحقق‌یافته تعیین می‌شود. پس از تعیین این نرخ و اعلام آن، هر شعبه نسبت به محاسبه سود سپرده‌گذارانش اقدام می‌کند. (بانک نگارا مالزی)

۲-۳- روش‌های تخصیص منابع در بانکداری اسلامی مالزی

ابزارهای تأمین مالی و مفاهیم موجود در نظام بانکداری اسلامی مالزی با آنچه که در عقود اسلامی در ایران به‌کار می‌رود، با اندکی مسامحه، مطابقت می‌کند. مفاهیمی چون

فروش اقساطی (بیع بضمن آجل)، اجاره به شرط تملیک، اجاره، قرض الحسنه، سلم (سلف)، کفالت (ضمان)، رهن، وکالت، حواله و هبه مطابق مفاهیم موجود در نظام بانکداری اسلامی ایران است. (محرابی ۱۳۹۱)

مطابقت با الزامات شرعی پیش‌نیاز مشروعیت خدمات مالی اسلامی است. در این باره بانک مرکزی مالزی سیاست مبتنی بر عقود شرعی را پایه‌ریزی کرد تا انطباق کامل با شرع صورت گیرد و صحت و انسجام نهادهای مالی اسلامی مالی تأمین شود. سیاست‌های مبتنی بر عقود شرعی از دو جزء ساخته شده‌اند:

- الزامات شرعی
- الزامات عملیاتی

جزء اول بر روی ویژگی‌ها و شرایط اصلی عقود شرعی تأکید دارد در حالی که جزء دوم بر الزامات عملیاتی می‌پردازد. (بانک نگارا مالزی)

در ادامه، عقود مورد استفاده در بانکداری مالزی تشریح می‌شود و سپس ترکیب مورد استفاده از عقود در بانکداری مالزی تشریح خواهد شد.

۳-۲-۱-مربحه

قرارداد مرابحه در بانکداری مالزی نوعی از قرارداد "فروش اعتمادی" تحت شریعت است که خریدار به اعتماد فروشنده اتکا می‌کند تا مال مشروع و دلخواه را با قیمتی معقول و مناسب به دست آورد. در راستای عنصر اعتماد در عقد مرابحه، فروشنده ملزم به افشای ساختار ریز و دقیق قیمت فروش به خریدار است که هزینه کسب بعلاوه حاشیه سود را در بردارد. در بستر معامله مالی اسلامی نهادهای مالی هم نقش معامله‌ساز و هم نقش تأمین‌کننده مالی را در عقد مرابحه به عهده می‌گیرند. به‌عنوان معامله‌ساز، نهاد مالی اسلامی موظف است که یک مال خاص را از فروشنده بر مبنای درخواست و سلیق مشتری خرید و بعد از آن مال را به مشتری با علنی سازی کامل هزینه خرید مال بعلاوه حاشیه سود، به فروش برساند. یک نهاد مالی اسلامی موظف است که با فروشنده معامله کند و مشتری نماینده‌ای را برای تصاحب مال به نفع خویش انتخاب می‌کند تا معامله مرابحه بتواند صورت پذیرد. شریعت بر این موضوع تأکید دارد

که فروشنده تملک را به عهده بگیرد و هرگونه ریسک و خطر مربوط به تملک مال را پیش از اجرای عقد مباحه به عهده بگیرد. (بانک نگارا مالزی)

این عقد درباره مبادله این ۵ نوع کالا در مقابل یکدیگر ممنوع است: طلا، نقره، گندم، خرما و جو. مباحه از جمله عقود است که بیش از سایر عقود دیگر در معرض خطر تبدیل به وام است. عدم مصرف وجوه اعتباری در خرید و فروش کالای مورد توافق، فروش کالا قبل از تحصیل آن، مصرف وجوه برای خرید کالایی که پیش‌تر خریداری شده است و انجام معامله به صورت صوری از زمینه‌های انحراف این عقد است. این عقد مشابه مضاربه در بانکداری اسلامی در ایران است. (باباجانی و شکرخواه، ۱۳۹۱)

۳-۲-۲- کفاله (ضمان)

کفاله به پیوستن مسئولیت ضامن به مسئولیت مضمون اطلاق می‌شود به طوری که تعهد طرف مضمون به صورت یک مسئولیت مشترک ضامن و مضمون است. به طور خلاصه ماهیت عقد کفاله به صورت زیر است:

- ۱- کفاله نوعی از قرارداد بیمه است که برای ضامن تعهدآور است.
  - ۲- طبیعت و ماهیت کفاله فراهم آوردن بیمه جهت انجام یک تعهد یا وظیفه است که به صورت مسئولیت طرف مضمون استقرار یافته است.
- موضوع کفاله به صورت‌های زیر قابل تقسیم است:

- کفاله الدین (ضمانت دین)
- کفاله العین (ضمانت به تحویل عین)
- موضوع کفاله دین می‌تواند بدهی‌ای باشد که تعهدآور است (دین لازم) یا تعهدآور خواهد شد. موضوع کفاله می‌تواند به صورت تضمین اجرای عمل خاصی توسط شخص مضمون باشد. (بانک نگارا مالزی)

۳-۲-۳- مضاربه

به توافق میان تأمین‌کننده سرمایه از یک طرف و طرف دیگر (تحت عنوان کارآفرین) اطلاق می‌شود که از این توافق، سرمایه لازم جهت راه‌اندازی پروژه‌های

تجاری تامین می‌گردد و سود حاصله بر اساس نسبت‌های از پیش تعیین شده تقسیم می‌شود. توافق مضاربه در بانکداری بدون ربا در مالزی می‌تواند در جهت عکس نیز صورت پذیرد:

- بانک اسلامی به‌عنوان کارآفرین و سپرده‌گذار به عنوان صاحب سرمایه.
- بانک اسلامی به‌عنوان سپرده‌گذار و صاحب صنعت یا خدمات به‌عنوان صاحب سرمایه در مفهوم مضاربه، کل زیان متحمل بر خلاف سود متوجه سپرده‌گذار (صاحب سرمایه) خواهد بود.

در نظام بانکداری اسلامی مالزی، برخلاف ضوابط تعیین شده در عقد مضاربه در نظام بانکداری اسلامی ایران، تأکید خاصی بر نوع پروژه تعریف شده وجود ندارد و کارآفرین مجاز است چه در زمینه بازرگانی و چه در زمینه صنعت وارد عقد مضاربه با سپرده‌گذار شود. (بانک نگارا مالزی)

۳-۲-۴-۱-۴-۳ اجاره

به توافق میان مشتری و عرضه‌کننده یا تأمین‌کننده اطلاق می‌شود که به این وسیله، تأمین‌کننده می‌پذیرد که محصول معینی را به‌صورت مثلاً ماهانه و براساس قیمت و نوع پرداخت توافقی به مشتری عرضه (تحویل) دهد. در واقع اجاره یکی از عقود شرعی است که در نهادهای مالی اسلامی به کار می‌رود. اجاره در لغت به معنی کرایه دادن چیزی است. در معاملات مالی اسلامی، نهاد مالی اسلامی به عنوان مالک مال یا حق انتفاع از عین مال، مال یا حق انتفاع از آن را در قبال کرایه‌ای توافقی در دوره‌ای مشخص به مشتری که مستأجر است واگذار می‌کند.

۳-۲-۵-۱-۵-۳ استصناع

به‌عنوان بخشی از اهداف تقویت رویه‌های شرعی در بین نهادهای مالی اسلامی، بانک نگارای مالزی سیاستی را بر محور شریعت پایه‌ریزی کرده است که هدف آن فراهم کردن راهنمایی‌های جامع و کامل برای صنعت مالی اسلامی برای انطباق کامل با شریعت اسلام است. استصناع نوعی عقد فروش است که موضوع عقد پیش از آنکه

وجود خارجی پیدا کند معامله می‌شود. از این رو باید جزییات فروش و مشخصات موضوع عقد، تعیین و توسط طرفین عقد استصناع توافق شود. در چارچوب معاملات مالی اسلامی، نهاد مالی اسلامی در قالب عقد استصناع با یک مشتری که نیازمند منابع مالی برای احداث یا تولید کالایی براساس و مشخصات مدنظر است، وارد قرارداد ساخت می‌شود. این نهاد مالی ساخت، احداث و تحویل کامل کالای موضوع قرارداد را به مشتری در تاریخ مقرر را به عهده می‌گیرد. مشتری سپس می‌تواند پرداخت را به صورت نقد یا اقساط پرداخت کند. معمولاً نهاد مالی اسلامی لازم است توافقی را با یک پیمانکار واجد شرایط منعقد تا کار ساخت یا تولید را به عهده گیرد. (بانک نگارا مالزی)

۳-۲-۶- مشارکت

عبارت است از شراکت یا سرمایه‌گذاری در کسب و کار معین که به واسطه آن سود حاصله براساس نسبت‌های توافق شده تقسیم می‌شود و در مواقعی که دچار ضرر شوند، هر دو طرف به نسبت سرمایه خود در زیان احتمالی سهیم خواهند بود. در رابطه با این نوع سرمایه‌گذاری به نظر می‌رسد که تفاوت خاصی میان ۲ نوع عقد مشارکت مدنی و مشارکت حقوقی (آنچه در ایران مرسوم است) وجود نداشته باشد. از یک طرف نحوه تقسیم سود، نزدیکی آن را به عقد مشارکت مدنی نشان می‌دهد، لیکن از طرف دیگر به دلیل مسئولیت محدود نسبت به سرمایه، به مفهوم مشارکت حقوقی بیشتر نزدیک است.

۳-۲-۷- هبه

هبه (وقف) به انتقال مالکیت مال از وقف‌کننده به وقف‌گیرنده برای تمام عمر وقف‌کننده بدون هیچگونه پاداشی صورت می‌گیرد. این نوع عقد یک عقد خیرخواهانه است که توسط آن اعطاکننده (واهب)^۱ مال را به غیر می‌دهد. (بانک نگارا مالزی)

¹ Wahib

۳-۲-۸- وعده

وعده در لغت به معنی قول و به عهده گرفتن کاری است و به اصطلاح تعهدی است که یک طرف به دیگر می‌دهد تا در آینده عملی را اجرا کند. ماهیت قرارداد وعده، نه عقد است نه توافق بلکه یک قول و عهد یک طرفه‌ای است که ذاتاً تعهدآور نیست. در وعده خرید، قول‌دهنده یا واعد یک وجه ضمان، مقرر می‌دارد تا خرید مال را تضمین کند. این وجه ضمانت می‌تواند جهت جبران برخی خسارت‌هایی که واعد در صورت تخلف از وعده ایجاد می‌کند مورد استفاده قرار گیرد. (بانک نگارا مالزی)

۳-۲-۹- تورق

تورق عبارت است از اینکه مالی به صورت فروش معوق (مدت‌دار) و آتی به مشتری فروخته می‌شود و سپس آن مال به شخص ثالثی نقداً فروخته می‌شود تا نقدینگی مورد نیاز به دست آید.

هر عقد فروش به صورت تورق، ماهیت تعهدآور دارد. یعنی عقد فروش نمی‌تواند یک طرفه خاتمه پذیرد. طبیعت قرارداد فروش در عقد تورق انتقال مالکیت مال فروشنده به مشتری است. طرفین در عقد تورق فروشنده و مشتری در دو قرارداد فروش مجزا و مستقل هستند و براساس تعریف تورق خریدار در قرارداد فروش اول، همان فروشنده در قرارداد فروش دوم است.

سرمایه‌های ذیل نباید در عقد تورق معامله شوند:

- سرمایه‌ای که بناست احداث شود یا تحت احداث است.
- سرمایه‌ای که ذاتاً دین است.

۳-۲-۱۰- بیع عینه

بیع عینه به فروش یک مال به مشتری اطلاق می‌شود که به صورت پرداخت معوق و با قیمت نقدینگی کمتر از قیمت فروش معوق صورت می‌گیرد. یک شخص نیازمند که به پول نیاز دارد، به بانک اسلامی مراجعه و یک جنس را از بانک به صورت اقساط خریداری می‌کند. در قرارداد ذکر می‌شود که مشتری می‌بایست وجه این جنس را در

مدت معین و با اقساط معین پرداخت کند. زمانی که این قرارداد تعیین شد، بانک همان جنس را از مشتری به ارزش کمتری از بهایی می‌خرد که به مشتری فروخته بود و وجه خرید را به طور کامل به مشتری نقداً پرداخت می‌کند.

در اینجا، هم مشتری وجه موردنیاز خود را دریافت خواهد کرد و هم بانک به راحتی به مشتری خود قرض می‌دهد. ماهیت عقد بیع عینه انتقال مالکیت مال از فروشنده به مشتری در دو قرارداد مجزا و مستقل است. (بانک نگارا مالزی). بیع عینه می‌تواند به صورت‌های زیر انجام شود:

- مالک مال را به مشتری با قیمتی معوق می‌فروشد و بعد از آن مالک اولیه مال را به صورت نقد و با قیمتی ارزان‌تر از قیمت فروش معوق خریداری می‌کند.

- مالک، مال را به صورت نقد به مشتری می‌فروشد و مالک اولیه مال را با قیمتی معوق و بالاتر از قیمت فروش نقد خریداری می‌کند.

۳-۳- سایر روش‌های سرمایه‌گذاری (اعطای تسهیلات) در بانکداری اسلامی مالزی

علاوه بر روش‌های فوق جهت تأمین مالی فعالیت‌های اقتصادی و متقاضیان وجوه، انواع روش‌های سرمایه‌گذاری (اعطای تسهیلات) در طرح بانکداری اسلامی مالزی به شرح زیر است:

۳-۳-۱- سرمایه‌گذاری در سهام: براساس قوانین کنترل تملک و نگهداری سهام در مالزی،

یک مؤسسه مالی می‌تواند سهام سایر مؤسسات را با شرایط زیر خریداری کند:

- میزان تملک شرکتی که سهام آن خریداری می‌شود از ۱۰ درصد ارزش سرمایه آن بالاتر نباشد.

- کل مبالغ سهام خریداری شده شرکت‌ها از ۲۵ درصد سرمایه بانک بیشتر نباشد.

- سهام خریداری شده مربوط به شرکت‌های مورد تأیید بانک مرکزی باشد.

۳-۳-۲- خرید اوراق سرمایه‌گذاری دولتی: بانک‌ها به ۲ دلیل اقدام به خریداری اوراق

سرمایه‌گذاری دولتی می‌کنند:

الف) به دلیل اینکه دولت مالزی این اوراق را به‌عنوان سپرده قانونی قبول کرده و به آنها سود تعلق می‌گیرد؛ از این‌رو، بانک‌ها برای ذخایر قانونی خود از این اوراق استفاده می‌کنند.
ب) زمانی که متقاضی تسهیلات بانکی وجود نداشته باشد از این اوراق برای سرمایه‌گذاری استفاده می‌شود. عقد مورد استفاده در این حالت عقد قرض الحسنه بوده و بازده آن در فواصل زمانی یکساله پس از انتشار توسط وزارت دارایی اعلام می‌شود.

۴- تأمین مالی پروژه‌ها

تأمین مالی پروژه‌ها براساس این طرح براساس ۲ عقد مضاربه و مشارکت صورت می‌پذیرد. در حالت مضاربه، بانک تمام سرمایه موردنیاز را تأمین و طرف متقاضی تسهیلات (کارآفرین) نیز مسئولیت کنترل پروژه را به عهده می‌گیرد. از این‌رو بانک هیچ مداخله‌ای در مدیریت پروژه ندارد؛ البته این بدان معنا نیست که بانک اختیار نظارت را نداشته باشد. نسبت سود دریافتی میان دو طرف براساس مذاکره مشخص می‌شود و اگر خسارتی حاصل شود، تمام آن متوجه بانک خواهد بود.

در حالت مشارکت، بانک و کارآفرین هر دو در تکمیل سرمایه پروژه به نسبت‌های توافقی سهم خواهند بود. همچنین، اختیار کنترل مدیریت میان طرفین، قابل تفویض است. هر دو طرف بر روی سهم خود از سود به‌دست آمده توافق می‌کنند و این نسبت با درصد مشارکت آنها یکسان نخواهد بود، لیکن در صورت بروز زیان هر یک از طرفین به اندازه سرمایه خود مسئولیت دارند.

۵- تملک دارایی

تملك دارایی‌ها معمولاً به نوع عقد اسلامی مورد استفاده بستگی دارد. در تملک دارایی براساس فروش اقساطی، بانک پس از ارزیابی نیازهای مشتری، هزینه واقعی دارایی را به‌علاوه حاشیه سود مدنظر بانک را محاسبه و به عنوان قیمت توافقی به وی اعلام می‌کند. مشتری می‌تواند بازپرداخت را به‌صورت قسطی یا یکجا بپردازد. نکته مهم در اینجا آن است که در صورت عدم توانایی مشتری در بازپرداخت، نمی‌توان مبلغی تحت عنوان بهره از وی اخذ کرد.

در تملک دارایی براساس اجاره، بانک دارایی مورد تقاضای مشتری را خریداری و در قبال آن در فواصل زمانی معین مبلغی را به عنوان اجاره دریافت می‌کند و اگر وی توانایی بازپرداخت را نداشته باشد، نباید مبلغی به عنوان بهره از وی دریافت شود.

۶- تأمین مالی امور بازرگانی

در کشور مالزی، روش‌های گوناگونی جهت تأمین مالی امور بازرگانی، براساس عقود اسلامی، وجود دارد.

۶-۱- اعتبارات اسنادی براساس عقد وکالت

مشتری نیاز خود به اعتبار اسنادی را به بانک اعلام و سپس بانک پس از دریافت کل مبلغ کالا به صورت سپرده، براساس عقد ودیعه، اقدام به گشایش اعتبار کرده و اسناد را به مشتری تحویل می‌دهد و سرانجام کارمزد و کمیسیون خود را از مشتری دریافت می‌کند.

۶-۲- اعتبارات اسنادی براساس عقد مشارکت

مشتری سهم خود را از عقد مشارکت به بانک واریز و بانک نیز با افزودن سهم شراکت خود اقدام به گشایش اعتبار کرده و اسناد را به مشتری واگذار می‌کند. سرانجام پس از فروش کالا، سود ایجاد شده با نسبت‌هایی که در قرارداد اولیه آمده است، بین بانک و مشتری تقسیم می‌شود.

۶-۳- اعتبارات اسنادی براساس عقد مرابحه

در این روش مشتری نیاز خود را در قالب اعتبارات اسنادی به بانک اعلام می‌کند و بانک با وجوه خود اقدام به گشایش اعتبار خرید کالا می‌کند و سپس کالا را با قیمتی شامل بهای تمام شده، کارمزد و حاشیه سود به صورت یکجا یا قسطی به مشتری می‌فروشد.

۴-۶- ضمانت اسنادی براساس اصل کفالت

براساس این اصل، بانک برای انجام کاری معین و یا برگشت وام به مشتری ضمانت می‌دهد. برای این منظور بانک مبالغی را براساس میزان اصل ودیعه از مشتری دریافت می‌کند و در مقابل خدمت، کارمزد می‌گیرد.

۵-۶- تأمین مالی سرمایه در گردش براساس اصل مرابحه

در مواردی که مشتری نیاز به سرمایه در گردش خود چون تأمین موجودی انبار، لوازم یدکی، کالاهای نیم‌ساخته یا مواد اولیه را داشته باشد از بانک درخواست می‌کند تا خریدهای لازم را از صنایع بانک به عمل آورد یا به بانک وکالت می‌دهد که این کار را انجام دهد. سپس بانک کالا را با قیمتی که شامل بهای تمام‌شده و حاشیه سود است به مشتری می‌فروشد و بازپرداخت آن را در زمان توافق شده به مشتری اعلام می‌کند تا در سر رسیدهای مشخص اقدام به بازپرداخت کند.

۷- ترکیب عقود

با توجه به گستردگی عقود در بانکداری اسلامی مالزی، تنها برخی عقود از قبیل مضاربه، مشارکت، استصناع و غیره کاربرد گسترده دارد و سایر عقود به‌عنوان مکمل و تضمین‌کننده به‌کار می‌رود. از این‌رو در این بخش نحوه به‌کارگیری هر یک از عقود با یکدیگر ارائه خواهد شد.

۷-۱- اجرای مرابحه همراه با سایر عقود

قرارداد مرابحه به همراه قرارداد ضمانت و وعده اجرا می‌شود.

*تنظیم مرابحه با وعده: به قراردادی اشاره می‌کند که در آن خریدار متعهد می‌شود یک دارایی معین و مشخص را از یک فروشنده براساس قرارداد مرابحه خریداری کند. از طرف تعهد ایجاد شده براساس قرارداد وعده است. قرارداد وعده می‌بایست به‌طور جداگانه، و پیش از اجرای قرارداد مرابحه انجام شود. خریداری که تعهد خرید و حمل دارایی یا کالا را داده باشد ولی از وارد شدن به

قرارداد مرابحه به‌عنوان شرایط توافق امتناع ورزد به‌عنوان مسئول نقض وعده معرفی می‌شود و در این صورت و هرگونه خسارت وارد شده به علت تاخیر تحویل دارایی به فروشنده باید توسط خریدار به عنوان کفیل پرداخت شود.

* تنظیم مرابحه با ضمانت: امکان دارد قرارداد مرابحه به‌منظور ضمانت با سایر قراردادهای یا مفاهیم همچون کفالت، رهن، سپرده، یا بیعانه تنظیم شود.

* ضمانت قرارداد مرابحه از طریق کفالت: امکان دارد یک وثیقه جهت ضمانت خرید در مورد تخلف خریدار توسط فروشنده تنظیم شود. همچنین ممکن است یک وثیقه جهت ضمانت پرداخت مقدار بدهی پرداخت نشده‌ای قرارداد مرابحه در صورت تخلف توسط خریدار، تنظیم شود.

* ضمانت قرارداد مرابحه از طریق رهن: وثیقه مورد ضمانت باید برای بازپرداخت مقدار بدهی معوق به‌کار گرفته شود. وثیقه مورد ضمانت در یک قرارداد مرابحه می‌تواند بدهی بانکی مبتنی بر دارایی نظیر گواهی سپرده ثابت، به‌عنوان وثیقه به‌کار برده شود به‌شرطی که وثیقه به‌میزان مقدار اولیه و اصلی ارزش‌گذاری شود. (بانک نگارا مالزی)

* ضمانت قرارداد مرابحه از طریق سپرده ضمانت: خریدار باید یک سپرده ضمانت را برای مصونیت مسئولیت و تعهد خرید دارایی کنار بگذارد. چنانچه وقتی خریدار نتواند دارایی را از فروشنده تحویل بگیرد (وقتی دارایی آماده است) یک ضرر و زبانی به فروشنده تحمیل می‌شود که فروشنده می‌تواند آن را با سپرده ضمانت جبران کند و بخش اضافی سپرده ضمانت بعد از جبران زیان واقعی بایستی به خریدار برگردانده شود. به مجرد ورود به قرارداد مرابحه، سپرده ضمانت می‌تواند به‌صورت بخشی از پرداخت قیمت فروش مورد توافق برای قرارداد مرابحه، تلقی شود و اگر به‌عنوان بخشی از پرداخت قیمت فروش مرابحه تلقی نشود، باید به خریدار برگردانده شود.

۷-۲- اجرای مشارکت همراه با سایر عقود

* تنظیم مشارکت با ضمانت‌نامه: هر طرف موظف است تا وثیقه فراهم کند، وثیقه تنها در صورت سوء رفتار یا تقصیر یا نقض شروط توسط طرفین اجر می‌شود و طرفین

مشارکت نباید سرمایه و یا سود را تضمین کنند. از ضمانت به عنوان یک قرارداد مجزا و برای پوشش ضرر یا نقصان سرمایه استفاده می شود و تضمین دهنده (طرف سوم) باید مستقل از ریسک مشارکت باشد به آن معنی که نباید در جایی که شریکها (شرکا) مالکیت اصلی دارند سهیم باشد و هم چنین نباید در نهادی که روی ریسک مشارکت کنترل و نظارت داشته باشد مالک باشد.

*تنظیم مشارکت با وعد: مشارکت با وعده تنظیم می شود به گونه ای که به موجب آن:

۱- یک طرف تعهد می کند تا به محض رویداد معین خاصی سهمی را بخرد یا به دیگری بفروشد.

۲- عامل (وکیل) انتخاب شده تعهد می کند تا به محض واقعه معین خاصی دارایی مشارکت را بخرد یا بفروشد.

۳- یک طرف تعهد می کند تا به محض وقوع حادثه ای خاصی از سهم سود خود به نفع دیگر شرکا صرف نظر کند.

۷-۳- اجرای مضاربه همراه با سایر عقود

قرارداد مضاربه به همراه ضمانت نامه، ودیعه، مشارکت، وکالت و هبه اجرا می شود.

*تنظیم مضاربه با ضمانت نامه: سرمایه گذار ممکن است وثیقه را از کارآفرین بگیرد به شرط آنکه وثیقه به هنگام بروز خلاف (تعدی) یا غفلت (تقصیر) یا تخلف از شرایط قرارداد (مخالفه الشروط) تسویه شود و کارآفرین سرمایه یا سود را ضمانت نمی کند. سرمایه گذار ممکن است از کارآفرین درخواست کند تا ضمانت نامه مستقلی را با توجه به الزامات ذیل برای شخص ثالث تنظیم کند:

۱- ضمانت نامه به عنوان قراردادی جداگانه اجرا می شود و هرگونه اتلاف یا کاهش سرمایه را پوشش می دهد.

۲- ضامن نباید هیچ رابطه مالی یا شراکتی با مضارب داشته باشد. به خاطر اینکه در صورت اجرا گذاشتن ضمانت بتواند آن را نقد کند.

۳- ضمانت شخص ثالث ممکن است به شکل ضمانت عملکرد معاملات مضاربه یا ضمانت وجه مضاربه باشد.

* تنظیم مضاربه با ودیعه، وکالت یا مشارکت: طرف‌های قرارداد ممکن است بر سر تنظیم قراردادی توافق کنند که به موجب آن مقدار معینی از وجه به‌عنوان سرمایه مضاربه و مقدار دیگری از آن تحت عنوان قرارداد ودیعه، وکالت یا مشارکت تعیین شود و طرف‌های قرارداد بر الزامات وجه مضاربه و الزامات وجه ودیعه، وکالت یا مشارکت تحت قرارداد مربوطه، نظارت دارند.

* تنظیم مضاربه با هبه: کارآفرین ممکن است که هبه یا هدیه را با توجه به شروط ذیل برای سرمایه‌گذار فراهم کند:

- ۱- منشأ هبه یا هدیه نباید از سرمایه مضاربه یا سهمی از سود رب المال باشد.
  - ۲- مضارب نمی‌تواند وجه هبه یا هدیه را به ضمانت سرمایه و یا سود آن اضافه کند.
- (بانک نگارا مالزی)

۷-۴- اجرای تورق همراه با سایر عقود

* تنظیم تورق با وعده: در قرارداد تورق، مشتری می‌تواند بپذیرد که مال را از فروشنده خریداری کند. وقتی مال تحت تملک فروشنده درآمد، به مشتری فروخته شده و بعد از آن مشتری می‌تواند مال را به شخص ثالث بفروشد یا فروشنده را به‌صورت نماینده فروش درآورد تا مال را به شخص ثالثی به‌صورت نقدی به فروش برساند.

* تنظیم تورق با وکالت: تورق می‌تواند با قرارداد وکالت به صورت‌های زیر تنظیم شود:

- ۱- مشتری یک شخص ثالث را به‌عنوان نماینده خرید تعیین می‌کند تا مال را از مشتری بخرد. فروشنده همچنین همین شخص ثالث را به‌عنوان نماینده فروش مشخص تا مال را به مشتری بفروشد.
- ۲- مشتری یک شخص ثالث را تعیین می‌کند تا قرارداد فروش را با فروشنده منعقد کند. فروشنده یک شخص ثالث دیگر را تعیین می‌کند تا قرارداد فروش را با مشتری منعقد کند.
- ۳- فروشنده مشتری را یا هر شخص ثالث دیگری که برای طرفین عقد مقبول باشد را

به‌عنوان نماینده خرید خود تعیین می‌کند تا مالی را از شخص ثالث مزبور به‌صورت نقد از طرف فروشنده بخرد. وقتی مال در تملک فروشنده درآمد، فروشنده مال را به مشتری به‌صورت معوق (مدت‌دار) می‌فروشد. بعد از آن، مشتری مال را به شخص ثالث دیگری به‌صورت نقد می‌فروشد.

۴- فروشنده، مال را به مشتری می‌فروشد. بعد از آن مشتری فروشنده‌ای را به‌عنوان نماینده فروش خود تعیین می‌کند تا مال را به شخص ثالث به‌صورت نقد بفروشد.
۵- فروشنده، مشتری یا هر شخص ثالث دیگری که مورد قبول هر دو طرفین عقد است را به‌عنوان نماینده فروش تعیین می‌کند تا مال را به فروشنده به‌صورت معوق بفروشد. بعد از آن مشتری مال را به یک شخص ثالث به‌صورت نقدی می‌فروشد.

۷-۵- اجرای استصناع همراه با سایر عقود

به همراه قرارداد استصناع قراردادهای زیر اجرا می‌شود:

* تنظیم قرارداد استصناع با ضمانت: به‌منظور ضمانت، قرارداد استصناع می‌تواند با دیگر قراردادهای مبتنی بر شریعت یا مفاهیمی مانند کفاله، رهن و پیش‌پرداخت تنظیم شود.

* ضمانت قرارداد استصناع از طریق کفاله: ضمانت شخص ثالث از طریق کفاله ممکن است همراه با یک قرارداد استصناع به‌منظور تضمین موارد زیر تنظیم شده باشد:

- ۱- پرداخت قیمت مورد توافق از سرمایه استصناع در زمان توافق شده.
- ۲- تحویل سرمایه استصناع مورد توافق توسط فروشنده که در مشخصات و زمان توافق شده است.

۳- پذیرش سرمایه‌های استصناع مورد توافق در مدت زمان توافق شده توسط خریدار.
* ضمانت قرارداد استصناع از طریق وثیقه یا رهن: فروشنده در قرارداد استصناع می‌تواند سرمایه استصناع را به خریدار و یا به هر شخص ثالث دیگر رهن دهد به شرطی که دارایی هنوز توسط خریدار تحویل و متصرف نشده باشد. وثیقه به شرح زیر استفاده می‌شود:

- ۱- برای ضمانت پرداخت میزان بدهی از خریدار

۲- برای ضمانت تحویل سرمایه استصناع توسط فروشنده

* قرارداد استصناع به صورت موازی: در این حالت استصناع موازی باید از دو قرارداد استصناع جدا و مستقل تشکیل شده باشد. با مشخصاتی شبیه به استصناع، فروشنده می‌تواند خریدار را به‌عنوان عامل ناظر بر ساخت و ساز و تولید توسط شخص ثالث تعیین کند و اطمینان حاصل شود که دارایی استصناع با مشخصات توافق مطابقت کرده و در زمان توافق شده تحویل داده شده است.

در صورتی که خریدار منصوب شخص ثالث شده است، فروشنده می‌تواند درخواست کند که خریدار عملکرد شخص ثالث را تضمین کند. فروشنده در هر قرارداد استصناع باید سرمایه‌های استصناع مربوط به خریدار را ارائه دهد و خریدار در هر قرارداد استصناع باید قیمت مورد توافق سرمایه استصناع به فروشنده را پرداخت کند.

۶-۷- تنظیم هبه با قرارداد فروش

هبه یکی از عقود است که در بانکداری مالزی به‌کار می‌رود و در کشورمان کاربرد چندانی ندارد. اجرای قرارداد هبه در بانکداری مالزی، به‌همراه عقود دیگری مورد استفاده قرار می‌گیرد.

* قرارداد هبه به همراه قرارداد فروش: قرارداد هبه ممکن است به‌همراه قرارداد فروش تنظیم شود. در قرارداد فروش برای مبادله کالا، خدمات یا اموال ممکن است هبه به شکل تخفیف در قیمت خریدار ارائه شود.

تحت قراردادهای سلم و استصناع، خریدار ممکن است هبه را به فروشنده ارائه کند که سرمایه را سر موقع تحویل می‌دهد.

* تنظیم هبه به همراه قرارداد مضاربه: در این صورت هبه باید دارای شرایط زیر باشد:

۱- هبه باید بر اساس نظر صاحب سرمایه باشد.

۲- هبه نباید بر اساس سرمایه مضاربه باشد.

* تنظیم هبه به همراه قرارداد وکالت: موکل ممکن است یک هبه مشروط را به‌عنوان هزینه تشویق عملکرد به وکیل برای عملی مانند دریافت سودی بیش از آنچه

که مدنظر بوده است، علاوه بر هزینه وکالت از پیش تعیین شده، پرداخت کند. میزان تشویقی می‌تواند براساس درصدی از سود مطلوب یا یک مقدار مطلق باشد.

۸- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

نظام بانکداری مالزی همزمان با رشد سریع تکنولوژی در سال‌های اخیر به پیشرفت و نوآوری در بانکداری خود، احساس نیاز کرده است. در مراحل اولیه، صنعت بانکداری اسلامی ابتدا توانست جایگاه ویژه‌ای در میان مسلمانان برای رفع نیازهای بانکی بر اساس اصول شریعت کسب کند. هم‌اکنون، محصولات و خدمات بانکداری اسلامی با اقبال گسترده‌ای در میان مسلمانان و همچنین غیرمسلمانان به‌عنوان جایگزین مناسب محصولات و خدمات متعارف در نظام مالی جهانی مواجه شده است. از زمان شکل‌گیری این صنعت، در مالزی محصولات بانکداری اسلامی به‌خوبی توسط مالزیایی‌ها پذیرفته شده است، به‌گونه‌ای که نشانه‌های آن را می‌توان در افزایش میزان کل سپرده‌ها و تأمین مالی براساس اصول اسلامی توسط مشتریان مسلمان و غیرمسلمان مشاهده کرد. تنوع شیوه‌های تجهیز و تخصیص منابع در بانکداری مالزی نشان‌دهنده میزان موفقیت بانکداری اسلامی در آن کشور است به‌طوری‌که اکثر نیازهای مالی مشتریان به خدمات مالی پاسخ داده می‌شود. در مالزی در کنار تنوع عقود طراحی شده، نظام‌های نظارتی موثری برای اسلامی کردن بانکداری مالزی به همراه سیاست‌های مناسب فرهنگ‌سازی برای علاقه‌مندسازی و افزایش تمایل افراد جامعه به بانکداری اسلامی اتخاذ شده است که می‌توان آنها را در زمره عوامل موثر در موفقیت بانکداری اسلامی در مالزی به شمار آورد.

منابع و مأخذ

- ۱- محمدعلی آذری نیا، (۱۳۸۵)؛ *مالزی، کشوری با دو نظام بانکی مستقل*، روزنامه سرمایه شماره ۲۶۶، صفحه ۷
- ۲- مهناز بهرامی، (۱۳۸۱)؛ *آشنایی با سازمان حسابداری و حسابرسی برای مؤسسات مالی اسلامی*، مجله بانک و اقتصاد، شماره ۲۳
- ۳- تشدید رقابت‌های بانکداری اسلامی در شرق آسیا، (۱۳۸۵)؛ روزنامه دنیای اقتصاد شماره ۱۱۶۰، صفحه ۱۲
- ۴- علی حسن‌زاده، (۱۳۸۵)؛ *بررسی تطبیقی کارایی و عوامل مؤثر بر آن در نظام بانکداری اسلامی*، پژوهشکده پولی و بانکی.
- ۵- محمود نادری، و حسین صادقی، (۱۳۸۲)؛ *بررسی کارایی بانک‌های بدون ربا در کشورهای مختلف و مقایسه بانک‌های غیرربوی با بانک‌های ربوی در جهان با استفاده از روش تحلیل پوششی داده‌ها*، فصلنامه، پژوهش‌های اقتصادی، شماره‌های ۹ و ۱۰.
- 6- Samat, Zukri, (2013); **ISLAMIC BANKING IN MALAYSIA: CURRENT TREND AND WAY FORWARD**
- 7- El-Hawary, D., W, Grais and Z, Iqbal (2004); **Regulating Islamic Financial Institutions: The Nature of the Regulated**. World Bank Policy Research Working Paper, No. 3227, March